

Datum van inontvangstneming : 02/04/2018

Zaak C-143/18

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

23 februari 2018

Verwijzende rechter:

Landgericht Bonn (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

9 februari 2018

Verzoekende partijen:

██████████

██████████

Verwerende partij:

DSL Bank

[OMISSIS] Landgericht Bonn (rechter in eerste aanleg Bonn)

Beschikking

in de zaak tussen

1. De heer ██████████

2. Mevrouw ██████████

verzoekers,

[OMISSIS] en

DSL Bank – een onderdeel van Deutsche Postbank AG, [OMISSIS]

verweerster,

[OMISSIS] heeft de zeventiende civiele kamer van het Landgericht Bonn

op 9 februari 2018

[OMISSIS] **de volgende beschikking gegeven: [Or. 2]**

- I. De behandeling van de zaak wordt geschorst.
- II. Aan het Hof van Justitie van de Europese Unie worden over de uitlegging van artikel 6, lid 2, onder c), alsook artikel 4, lid 2, artikel 5, lid 1, artikel 6, lid 1, tweede alinea, tweede streepje, artikel 6, lid 6, en eventueel artikel 7, lid 4, van richtlijn 2002/65/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 september 2002 betreffende de verkoop op afstand van financiële diensten aan consumenten en tot wijziging van richtlijnen 90/619/EEG, 97/7/EG en 98/27/EG van de Raad (PB 2002, L 271, blz. 16; hierna: „de richtlijn”) krachtens artikel 267, lid 2, VWEU de volgende prejudiciële vragen voorgelegd:
 1. Moet artikel 6, lid 2, onder c), van richtlijn 2002/65/EG aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan een nationale wetgeving of praktijk die, zoals in het hoofdgeding, niet voorziet in de uitsluiting van het herroepingsrecht wanneer de overeenkomst op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig is uitgevoerd voordat de consument van zijn herroepingsrecht gebruikmaakt?
 2. Moeten artikel 4, lid 2, artikel 5, lid 1, artikel 6, lid 1, tweede alinea, tweede streepje, en artikel 6, lid 6, van richtlijn 2002/65/EG aldus worden uitgelegd dat voor het naar behoren ontvangen van de naar nationaal recht voorgeschreven informatie bij toepassing van artikel 5, lid 1, en artikel 3, lid 1, onder 3), van richtlijn 2002/65/EG en voor de uitoefening van het herroepingsrecht door de consument naar nationaal recht, uitsluitend moet worden uitgegaan van een normaal geïnformeerde, redelijk omzichtige en oplettende gemiddelde consument op basis van alle relevante feitelijke gegevens en alle omstandigheden rond de sluiting van deze overeenkomst?
 3. Indien de eerste en de tweede vraag ontkennend worden beantwoord:
[Or. 3]
Moet artikel 7, lid 4, van richtlijn 2002/65/EG aldus worden uitgelegd dat het in de weg staat aan nationale regelgeving van een lidstaat die bepaalt dat de aanbieder, na kennisgeving van de herroeping van een op afstand gesloten overeenkomst, de consument bovenop het bedrag dat hij krachtens de overeenkomst op afstand van de consument heeft ontvangen, ook een gebruiksvergoeding voor dit bedrag verschuldigd is?

Motivering

I.

- 1 Verzoekers wensten een financiering aan te vragen voor een privéwoning die zij zelf zouden betrekken. Verweerster is een kredietinstelling.
- 2 Verweerster bezorgde verzoekers schriftelijk een – door haar op 19 oktober 2007 tevoren opgestelde en niet ondertekende – kredietaanvraag voor het afsluiten van een woningbouwkrediet ter hoogte van XX 000,00 EUR. In bijlage van deze aanvraag ontvingen verzoekers instructies voor herroeping, een overzicht van de uitbetalingsvoorwaarden, de financieringsvoorwaarden en een „informatiebrochure over woningbouwkredieten voor de consument” (hierna: „de brochure”). De procedure tot sluiting van de kredietovereenkomst voorzag erin dat de overeenkomst pas tot stand kwam nadat verzoekers de door hen ondertekende kredietaanvraag naar verweerster hadden teruggestuurd en laatstgenoemde had bevestigd dat de kredietovereenkomst tot stand was gekomen. Verweerster had deze procedure ook in de brochure uiteengezet. De instructies voor herroeping luiden onder meer als volgt:
 - 3 „Verval van het herroepingsrecht

Het herroepingsrecht vervalt vroegtijdig wanneer de overeenkomst volledig is uitgevoerd en de kredietnemer zich daarmee uitdrukkelijk akkoord heeft verklaard.”
 - 4 De kredietaanvraag had betrekking op een annuïteitenlening en voorzag in een vaste en nader omschreven rentevoet tot en met 31 december 2017. Op basis van deze kredietaanvraag moesten verzoekers een eerste aflossing ter hoogte van **[Or. 4]** 2,00 % verrichten en vervolgens maandelijkse termijnen van 548,53 EUR voldoen tot terugbetaling van hoofdsom en rente. De terugbetaling zou op 30 november 2007 beginnen met de betaling van de eerste termijn. Daarnaast was de toekenning van het krediet afhankelijk van het vestigen van een hypotheek op de genoemde woning als onderpand.
 - 5 Verzoekers ondertekenden de kredietaanvraag, de instructies voor herroeping en de ontvangstbevestiging van de brochure op 20 oktober 2007 en verzonden het ondertekende exemplaar van de contractuele documenten naar verweerster, terwijl zij de voor hen bedoelde kopieën van deze documenten behielden. Verweerster keurde de aanvraag van verzoekers goed bij brief van 29 oktober 2007 en kende het krediet contractnummer XXX toe.
 - 6 Verzoekers stelden daarop het overeengekomen onderpand. Verweerster stelde het krediet op aanvraag van verzoekers ter beschikking. Verzoekers kweten zich van de overeengekomen betalingen.

- 7 Bij brief van 8 juni 2016 herriepen verzoekers de kredietovereenkomst. Zij beriepen zich daarbij op foutieve instructies voor herroeping.
- 8 Verweerster verwierp het herroepingsrecht van verzoekers en verklaarde zich subsidiair bereid tot verrekening met de haar toekomende aanspraken in geval van rechtmatigheid van de herroeping.
- 9 Met hun verzoekschrift beogen verzoekers onder meer de vaststelling dat de herroeping ertoe leidt dat verweerster sinds de herroeping niet langer aanspraken aan de kredietovereenkomst kan ontlenen. Voorts vorderen zij van verweerster terugbetaling van de voorafgaand aan de herroeping verrichte betalingen en betaling van een gebruiksvergoeding op die bedragen.

II.

Eerste vraag

- 10 Bij de door partijen schriftelijk gesloten kredietovereenkomst gaat het om een overeenkomst op afstand betreffende de verrichting van financiële diensten in de zin van § 312 b, Bürgerliches Gesetzbuch (Duits burgerlijk wetboek; hierna: „BGB”) (rechtsregels telkens geciteerd uit de toepasselijke versie op het tijdstip [Or. 5] van sluiting van de overeenkomst). Op grond van § 312 d, lid 1, BGB bestaat er in beginsel een herroepingsrecht bij het sluiten van een overeenkomst op afstand.
- 11 De door verweerster aan verzoekers ter beschikking gestelde instructies voor herroeping bevatten onder meer informatie over het vervallen van het herroepingsrecht wanneer de overeenkomst volledig is uitgevoerd en de kredietnemer zich daarmee uitdrukkelijk akkoord heeft verklaard. Deze formulering grijpt terug op § 312 d, lid 3, onder 1), BGB. Daar wordt bepaald dat het herroepingsrecht bij een verrichting van financiële diensten vervalt wanneer de overeenkomst op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig is uitgevoerd voordat de consument van zijn herroepingsrecht gebruikmaakt. Deze regeling ziet op de omzetting van artikel 6, lid 2, onder c), van richtlijn 2002/65/EG. Daar luidt het:
 - c) overeenkomsten die op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig zijn uitgevoerd voordat de consument van zijn herroepingsrecht gebruikmaakt.“
- 13 Weliswaar is § 312 d, lid 3, onder 1), BGB volgens de rechtspraak van het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken,

■

Duitsland) niet van toepassing op consumentenkredieten, ook wanneer die op afstand zijn gesloten [OMISSIS]. Daaruit volgt dat het herroepingsrecht niet vervalt wanneer de overeenkomst voor gebruikmaking van het herroepingsrecht op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig is uitgevoerd.

- 14 Het in § 312 d, lid 1, BGB neergelegde herroepingsrecht is krachtens § 312 d, lid 5, eerste zin, BGB uitgesloten bij het bestaan van een herroepingsrecht op grond van § 495, lid 1, BGB. Laatstgenoemde bepaling kent een herroepingsrecht toe bij alle consumentenkredietovereenkomsten, ongeacht de wijze waarop de overeenkomst tot stand is gekomen. Anders dan bepaald in § 312 d, lid 3, onder 1), BGB en artikel 6, lid 2, [Or. 6] onder c), van richtlijn 2002/65/EG vervalt het herroepingsrecht op grond van § 495, lid 1, BGB echter niet omwille van het loutere feit dat de overeenkomst vóór uitoefening van het herroepingsrecht op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig is uitgevoerd. Het is echter ook in de tijd begrensd. Maar in het bijzonder wanneer de instructies voor herroeping niet naar behoren zijn meegedeeld, blijft het volgens § 355, lid 3, derde zin, BGB en de nationale rechtspraktijken voortbestaan, ook na volledige uitvoering van de wederzijdse verbintenissen op verzoek van de consument; het gaat hier om een zogenaamd „eeuwig” herroepingsrecht [OMISSIS]. Het is enkel begrensd door de algemene beginselen van verbod op rechtsmisbruik en verval van recht, alsook door een later toegevoegde beperking in de tijd voor vastgoedkredieten.
- 15 Voor de verwijzende rechter is het van belang of de instructies voor herroeping naar behoren zijn geformuleerd, vooral met betrekking tot het verval van het herroepingsrecht.
- 16 Naar het oordeel van de verwijzende rechter is het verval van het herroepingsrecht niet op grond van andere redenen inroepbaar. Naar de opvatting van de verwijzende rechter zijn de instructies voor herroeping overigens naar behoren geformuleerd. Voorts is volgens de verwijzende rechter ook voldaan aan de overige voorwaarden voor het begin van de herroepingstermijn, in het bijzonder de ontvangst van de vereiste informatie. Tot slot heeft de nationale wetgever geen gebruik gemaakt van de openingsclausules van artikel 6, lid 3, onder a) en b), van richtlijn 2002/65/EG voor vastgoedkredieten. Met betrekking tot het herroepingsrecht maakte de wet in de hier relevante periode geen onderscheid tussen vastgoedkredieten en algemene consumentenkredieten. Het was veeleer de intentie van de wetgever om de bepalingen inzake verkoopovereenkomsten op afstand ook dan van toepassing te laten zijn wanneer er bijzondere bepalingen voor afzonderlijke financiële producten gelden, en bijgevolg ook en in het bijzonder wanneer het om een consumentenkrediet gaat. Met deze wet werd de omzetting beoogd van richtlijn 2002/65/EG in nationaal recht [OMISSIS]. Ook volgens de nationale rechtspraktijken zijn de bepalingen inzake [Or. 7] het herroepingsrecht bij de verkoop op afstand van financiële diensten in beginsel ook van toepassing op vastgoedkredietovereenkomsten [OMISSIS].

- 17 Op grond van het zogenaamde „eeuwige” herroepingsrecht kan de overeenkomst zelfs dan worden herroepen wanneer de overeenkomst op eerder verzoek van de consument volledig is uitgevoerd. Indien artikel 6, lid 2, onder c), van richtlijn 2002/65/EG hieraan niet in de weg staat, zijn de door verweerster gebruikte instructies voor herroeping gebrekkig en is de herroeping rechtsgeldig. Want in dat geval heeft verweerster informatie verschaft over een vroegtijdig verval, hetgeen evenwel niet bestaat voor een herroepingsrecht op grond van § 495, lid 1, BGB [OMISSIS].
- 18 Het is de lidstaten niet toegestaan om af te wijken van de regeling zoals neergelegd in artikel 6, lid 2, onder c), van richtlijn 2002/65/EG, ook niet in het voordeel van de consument. Anderzijds kan § 312 d, lid 5, derde alinea, onder 1), BGB naar het oordeel van de verwijzende rechter aldus worden begrepen dat deze bepaling ook van toepassing is op het herroepingsrecht bij op afstand gesloten consumentenkredietovereenkomsten. In dat geval zou verweerster haar informatieverplichting naar behoren zijn nagekomen en zou de herroeping ongeldig zijn geweest.
- 19 Naar het oordeel van de verwijzende rechter moet de eerste prejudiciële vraag bevestigend worden beantwoord. Richtlijn 2002/65/EG brengt volgens overweging 13 ervan een volledige harmonisatie tot stand. Dit houdt in dat de lidstaten geen andere bepalingen mogen opleggen dan die welke zijn vastgesteld, tenzij specifiek anders aangegeven in de richtlijn. De verwijzende rechter is bijgevolg van oordeel dat de lidstaten niet mogen afwijken van artikel 6, lid 2, onder c), van richtlijn 2002/65/EG, ook niet in het voordeel van de consument [OMISSIS].

Tweede vraag

- 20 Het begrip referentieconsument dat het Hof van Justitie van de Europese Unie hanteert, wijkt af van het begrip referentieconsument dat in het nationale recht is verankerd, in elk geval met betrekking tot de uitlegging van **[Or. 8]** herroepingsinformatie in de hier relevante periode.
- 21 Zo neemt het Hof van Justitie van de Europese Unie aan dat moet worden uitgegaan van een normaal geïnformeerde, redelijk omzichtige en oplettende gemiddelde consument op basis van alle relevante feitelijke gegevens, waaronder reclame en informatie die een kredietgever bij de onderhandeling van een kredietovereenkomst ter beschikking stelt, en alle omstandigheden rond de sluiting van deze overeenkomst (zie in het bijzonder het arrest van het Hof van 30 april 2014, C-26/13, ECLI:EU:C:2014:282, punt 74; zie ook arresten van 6 juli 1995, C-470/93, ECLI:EU:C:1995:224, punt 24; 13 januari 2000, C-220/98, ECLI:EU:C:2000:8, punten 27 en 30; 26 februari 2015, C-143/13, ECLI:EU:C:2015:127, punt 74; 23 april 2015, C-96/14, punten 46 e.v., ECLI:EU:C:2015:262, , punten 46 e.v. en van 9 juli 2015, C-348/14, ECLI:EU:C:2015:447, punt 3 van de samenvatting).

-
- 22 Het strookt met de nationale rechtspraktijken om de betrokken bewoordingen van de herroepingsinformatie in afwijking daarvan – en uitgaande van de belangen, opvattingen en kennis van een onbevangen, gemiddelde en niet juridisch onderlegde consument – uniform zo uit te leggen [OMISSIS] zoals die bewoordingen door verstandige en redelijke contractpartners worden begrepen in afweging van de belangen van het doorgaans betrokken publiek [OMISSIS].
- 23 De nationale referentieconsument moet worden begrepen als een consument met grotere begripsmoeilijkheden dan de consument die Europees als referentieconsument geldt. Van laatstgenoemde mag worden verwacht dat hij de tekst van een kredietovereenkomst zorgvuldig naleest [OMISSIS]. Ten aanzien van de nationale referentieconsument kan niet zonder meer van dit verwachtingspatroon worden uitgegaan. **[Or. 9]**
- 24 Derhalve is het voor de verwijzende rechter onduidelijk of hij zich voor de uitlegging van de voornoemde bewoordingen en herroepingsinformatie op de Europese referentieconsument moet richten. Ook wanneer de eerste vraag bevestigend wordt beantwoord, blijft voor de verwijzende rechter de onzekerheid bestaan of de formulering van de herroepingsinformatie voor de nationale referentieconsument voldoet. In het geval van de Europese referentieconsument zijn dergelijke begripsmoeilijkheden niet aan de orde. Wanneer de eerste vraag ontkennend wordt beantwoord, zijn de bewoordingen van de herroepingsinformatie naar het oordeel van de verwijzende rechter zelfs niet van dien aard dat de Europese referentieconsument erdoor in verwarring kan worden gebracht, wanneer in de instructies over het verval van het herroepingsrecht de nationale wetgeving inhoudelijk niet correct is weergegeven. De consument kon er niet van uitgaan dat de voorwaarden voor het verval van het herroepingsrecht vóór het verstrijken van de herroepingstermijn van twee weken in werking zouden treden, aangezien het om een langlopende overeenkomst ging, de terugbetaling pas langer dan een maand na sluiting van de overeenkomst een aanvang nam en voor de uitbetaling van het krediet nog aan meerdere voorwaarden moest zijn voldaan.
- 25 De verwijzende rechter is van oordeel dat sinds het verstrijken van de omzettingstermijn voor richtlijn 2002/65/EG op 9 oktober 2004 met betrekking tot het herroepingsrecht moet worden uitgegaan van een normaal geïnformeerde, redelijk omzichtige en oplettende gemiddelde consument op basis van alle relevante feitelijke gegevens en alle omstandigheden rond de sluiting van de overeenkomst. Deze richtlijn brengt volgens overweging 13 ervan een volledige harmonisatie tot stand. Dit volledig harmoniserende karakter van de in het Duitse recht om te zetten richtlijn heeft volgens de geldende nationale rechtspraktijken tot gevolg dat van deze Europese referentieconsument moet worden uitgegaan [OMISSIS].
- 26 Naar het oordeel van de verwijzende rechter geldt dit reeds voor de omzetting van richtlijn 2002/65/EG. In dit opzicht is het niet van belang dat artikel 4, lid 2, van richtlijn 2002/65/EG de lidstaten – in afwachting van verdere harmonisatie –

toelaat om strengere **[Or. 10]** bepalingen inzake vooraf te verstrekken informatie te handhaven of in te voeren, wanneer deze bepalingen in overeenstemming zijn met het Gemeenschapsrecht. Want ten aanzien van de referentieconsument gaat het niet alleen om de verplichting tot voorafgaande informatieverstrekking over het herroepingsrecht volgens artikel 3 [lid 1, nr. 3] onder a), van richtlijn 2002/65/EG maar ook om verplichtingen inzake het verstrekken en ontvangen van informatie volgens artikel 5, lid 1, en artikel 6, lid 1, tweede streepje, van richtlijn 2002/65/EG en bij de uitoefening van het herroepingsrecht volgens artikel 6, lid 6, van richtlijn 2002/65/EG. In dit opzicht brengt de richtlijn naar oordeel van de verwijzende rechter een volledige harmonisatie tot stand. Aldus kan binnen de werkingssfeer van richtlijn 2002/65/EG slechts van een uniforme referentieconsument worden uitgegaan. Naar de opvatting van de verwijzende rechter heeft de Europese wetgever reeds in het kader van de richtlijn de uiteenlopende belangen van consument en aanbieder in beginsel volledig tegen elkaar afgewogen zodat afwijkingen ten voordele van deze of gene partij de gehele structuur van deze afweging aan het wankelen zouden kunnen brengen. De gehele richtlijn en bijgevolg ook de volledig harmoniserende bepalingen ervan zijn doordrongen van het in het Europese recht gevestigde begrip referentieconsument.

Derde vraag

- 27 Deze vraag is voor de verwijzende rechter alleen relevant indien de eerste en de tweede vraag ontkennend worden beantwoord. In dat geval is de herroeping rechtmatig. Dan rijst de vraag welke gevolgen de herroeping heeft.
- 28 § 346, lid 1, tweede alinea, eerste zin, onder 1), BGB die de gevolgen regelt van het herroepingsrecht krachtens § 357, lid 1, eerste zin, BGB strekt ertoe dat de kredietnemer de uitbetaalde lening aan de kredietgever terugbetaalt, vermeerderd met een vergoeding voor het genoten gebruik. Die vergoeding stemt krachtens § 346, lid 2, tweede zin, BGB in beginsel overeen met de contractueel overeengekomen rente. De kredietgever moet de kredietnemer niet alleen de verrichte aflossingen terugbetalen maar ook een op dat bedrag vastgestelde gebruiksvergoeding.
- 29 § 312 d, lid 6, BGB bepaalt echter ook dat de consument bij verkoop op afstand van financiële diensten in afwijking van § 357, lid 1, **[Or. 11]** BGB volgens de bepalingen inzake het wettelijke opzeggingsrecht alleen dan een schadevergoeding voor de verrichte dienstverstrekking verschuldigd is wanneer hij vóór het opgeven van zijn bestelling op dit rechtsgevolg werd gewezen en wanneer hij er uitdrukkelijk mee heeft ingestemd dat de aanbieder vóór het verstrijken van de herroepingstermijn met de uitvoering van de dienstverrichting begint. Deze bepaling kan echter aldus worden begrepen dat de consument op grond van de algemene regel zoals vervat in § 346, lid 1, tweede paragraaf, eerste zin, onder 1), BGB ten aanzien van de kredietgever aanspraak op een gebruiksvergoeding kan blijven maken. In dat geval krijgt de kredietnemer niet

■■■■■

alleen de lening terugbetaald maar ontvangt hij ook een daarop berekende gebruiksvergoeding.

- 30 Op basis van de uiteenlopende bedragen die de kredietnemer volgens deze of gene uitlegging kan eisen, ontstaan bij de verrekening met de aanspraken van verweerster verschillende resterende vorderingen van laatstgenoemde. Dit kan de verwijzende rechter niet buiten beschouwing laten, aangezien in dat geval het gezag van gewijsde van de beslissing niet eenduidig zou zijn.
- 31 Naar het oordeel van de verwijzende rechter is het niet verenigbaar met artikel 7, lid 4, eerste zin, van richtlijn 2002/65/EG dat ook de consument een gebruiksvergoeding ontvangt. Daar luidt het dat „de aanbieder de consument zo spoedig mogelijk en uiterlijk binnen 30 kalenderdagen alle bedragen terug[betaalt] die hij krachtens de overeenkomst op afstand van hem ontvangen heeft, met uitzondering van het in lid 1 bedoelde bedrag”. Dit in artikel 7, lid 1, van richtlijn 2002/65/EG bedoelde bedrag komt volgens de nationale regelgeving uiteindelijk neer op een gebruiksvergoeding voor het aan de kredietnemer verstrekte krediet. Daar staat dat de consument krachtens artikel 7, lid 5, van richtlijn 2002/65/EG „de aanbieder onverwijld, en uiterlijk binnen 30 kalenderdagen, alle bedragen [...] die hij van de aanbieder heeft ontvangen” retourneert.
- 32 De gebruiksvergoeding van de kredietgever wordt uitdrukkelijk geregeld in artikel 7, lid 1, van richtlijn 2002/65/EG; met dit bedrag moet in beginsel rekening worden gehouden bij de ontbinding van de overeenkomst krachtens artikel 7, lid 4, van de richtlijn. De richtlijn voorziet echter niet in een aanspraak op gebruiksvergoeding van de kredietnemer jegens de kredietgever. Naar het oordeel van de verwijzende rechter zijn deze rechtsgevolgen van de herroeping, inclusief de gebruiksvergoeding, uitputtend geregeld in richtlijn 2002/65/EG zodat de richtlijn in de weg staat aan een **[Or. 12]** aanspraak op gebruiksvergoeding van de kredietnemer naar nationaal recht [OMISSIS].
- 33 Anders dan artikel 7 van richtlijn 85/577/EEG van de Raad van 20 december 1985 betreffende de bescherming van de consument bij buiten verkoopruimten gesloten overeenkomsten (PB 1985, L 372, blz. 31) dat de regeling van rechtsgevolgen aan de lidstaten overlaat (zie arresten van het Hof van 13 december 2001, C-481/99, ECLI:EU:C:2001:684, punt 35; 25 oktober 2005, C-350/03, ECLI:EU:C:2005:637, , punten 67 e.v., en van 25 oktober 2005, C-229/04, ECLI:EU:C:2005:640, punten 48 e.v.), heeft de Europese wetgever deze rechtsgevolgen naar oordeel van de verwijzende rechter uitputtend geregeld in richtlijn 2002/65/EG die een volledige harmonisatie tot stand brengt.

Wetgeving

§ 312 b, BGB, overeenkomsten op afstand (geldig van 8 december 2004 tot en met 22 februari 2011)

- (1) Overeenkomsten op afstand zijn overeenkomsten over de levering van goederen of de verrichting van diensten, met inbegrip van financiële diensten, die tussen een aanbieder en een consument worden gesloten met uitsluitende gebruikmaking van een of meer technieken voor communicatie op afstand, tenzij de overeenkomst niet wordt gesloten in het kader van een door de aanbieder georganiseerd systeem voor verkoop of dienstverrichting op afstand. Financiële diensten zoals bedoeld in de eerste zin, zijn diensten van bancaire aard of op het gebied van kredietverstrekking, verzekering, individuele pensioenen, beleggingen en betalingen.
- (2) Technieken voor communicatie op afstand zijn alle middelen die, zonder gelijktijdige fysieke aanwezigheid van aanbieder en consument, kunnen worden gebruikt voor de voorbereiding of sluiting van een overeenkomst tussen een consument en een aanbieder, waaronder met name brieven, catalogi, [Or. 13] telefonische oproepen, telefax, e-mails en radio-, televisie- en mediadiensten. [...]

§ 312 d, BGB, herroepings- en teruggaverecht bij overeenkomsten op afstand (geldig van 8 december 2004 tot en met 3 augustus 2009)

- (1) De consument die een overeenkomst op afstand sluit, heeft een herroepingsrecht krachtens § 355. [...]
- (2) In afwijking van § 355, lid 2, eerste zin, gaat de herroepingstermijn niet in voordat is voldaan aan de informatieverplichtingen krachtens § 312 c, lid 2, [...] en bij dienstverrichtingen niet vóór de dag waarop de overeenkomst wordt gesloten.
- (3) Het herroepingsrecht vervalt ook in de volgende gevallen bij een dienstverrichting:
 1. bij financiële diensten, wanneer de overeenkomst op uitdrukkelijk verzoek van de consument door beide partijen volledig is uitgevoerd voordat de consument van zijn herroepingsrecht gebruik heeft gemaakt;
 2. [...].
- (4) [...]
- (5) Het herroepingsrecht bestaat voorts niet bij overeenkomsten op afstand waarbij de consument reeds op grond van § 495 en de §§ 499 tot en met 507 een herroepings- of teruggaverecht krachtens § 355 of § 356 is toegekend. Op dergelijke overeenkomsten is lid 2 mutatis mutandis van toepassing.
- (6) Bij overeenkomsten op afstand betreffende de verrichting van financiële diensten is de consument in afwijking van § 357, lid 1, volgens de bepalingen inzake het wettelijke opzeggingsrecht alleen dan een

■

schadevergoeding voor de verrichte dienstverstrekking verschuldigd is wanneer hij vóór het opgeven van zijn bestelling op dit rechtsgevolg werd gewezen en wanneer hij er uitdrukkelijk mee heeft ingestemd dat de aanbieder vóór het verstrijken van de herroepingstermijn met de uitvoering van de dienstverrichting begint.

§ 495, BGB, herroepingsrecht (geldig van 1 augustus 2002 tot en met 10 juni 2010) [Or. 14]

- (1) De kredietnemer die een consumentenkredietovereenkomst sluit, heeft een herroepingsrecht krachtens § 355.

[...]

§ 355, BGB, herroepingsrecht bij door de consument gesloten overeenkomsten (geldig van 8 december 2004 tot en met 10 juni 2010)

- (1) Wanneer de consument bij wet een herroepingsrecht krachtens deze bepaling wordt toegekend, is hij niet langer gebonden door zijn wilsverklaring tot het sluiten van de overeenkomst wanneer hij deze tijdig heeft herroepen. [OMISSIS]
- (2) [OMISSIS][§ 355, lid 1, tweede zin, en lid 2, bevatten nadere details over de uitoefening van het herroepingsrecht die voor de prejudiciële vragen niet relevant zijn]
- (3) Het herroepingsrecht vervalt uiterlijk zes maanden na de sluiting van de overeenkomst. Bij de levering van goederen gaat de termijn niet in vóór de dag waarop zij zijn ontvangen. In afwijking van de eerste zin vervalt het herroepingsrecht niet indien de consument niet naar behoren is geïnformeerd over zijn herroepingsrecht. Bij overeenkomsten op afstand betreffende [Or. 15] de verrichting van financiële diensten vervalt het herroepingsrecht evenmin wanneer de aanbieder niet naar behoren heeft voldaan aan zijn informatieverplichtingen krachtens § 312 c, lid 2, onder 1).

§ 357, BGB, rechtsgevolgen van de herroeping en van de teruggave (geldig van 8 december 2004 tot en met 10 juni 2010)

1. Tenzij anders bepaald zijn de bepalingen inzake het wettelijke opzeggingsrecht mutatis mutandis van toepassing op het herroepings- en teruggaverecht. [...]

§ 346, BGB, gevolgen van de opzegging (geldig sinds 1 augustus 2002)

- (1) Wanneer een partij in de overeenkomst voor zichzelf een opzeggingsrecht heeft bedongen of een wettelijk opzeggingsrecht heeft, dient zij in geval van opzegging de ontvangen prestaties en de genoten voordelen te restitueren.

(2) In plaats daarvan dient de schuldenaar een vergoeding te betalen indien:

1. restitutie gelet op de aard van het gepresteerde is uitgesloten; [...]

Indien de overeenkomst in een tegenprestatie voorziet, vormt deze de basis voor de berekening van de vergoeding; indien een vergoeding dient te worden betaald voor het genot van een lening, kan het bewijs worden geleverd dat dit genot minder waard was.

[...]

[OMISSIS]